

УДК 336:14

Нікітішин А.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансівВінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню та оцінці сучасного стану доходів місцевих бюджетів у контексті проведеної реформи бюджетної децентралізації. Метою статті є дослідження та оцінка стану доходів місцевих бюджетів у контексті проведеної реформи бюджетної децентралізації. Автором досліджено практику формування податкових надходжень місцевих бюджетів та визначено роль податків у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Проаналізовано структуру податкових надходжень та визначено особливості їх розмежування між бюджетами різних рівнів у контексті змін бюджетного та податкового законодавства в умовах бюджетної децентралізації.

Ключові слова: місцевий бюджет, податкові надходження, податки, збори, бюджетна децентралізація, податок на доходи фізичних осіб, податок на майно.

Никитишин А.А. НАЛОГОВЫЕ ПОСТУПЛЕНИЯ В МЕСТНЫЕ БЮДЖЕТЫ В УСЛОВИЯХ БЮДЖЕТНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

Статья посвящена исследованию и оценке современного состояния доходов местных бюджетов в контексте проводимой реформы бюджетной децентрализации. Целью статьи является исследование и оценка состояния доходов местных бюджетов в контексте проводимой реформы бюджетной децентрализации. Автором исследована практика формирования налоговых поступлений местных бюджетов и определена роль налогов в формировании доходной части местных бюджетов. Проанализирована структура налоговых поступлений и определены особенности их разграничения между бюджетами разных уровней в контексте изменений бюджетного и налогового законодательства в условиях бюджетной децентрализации.

Ключевые слова: местный бюджет, налоговые поступления, налоги, сборы, бюджетная децентрализация, налог на доходы физических лиц, налог на имущество.

Nikitishin A.O. TAX REVENUE TO LOCAL BUDGETS UNDER THE CONDITIONS OF BUDGET DECENTRALIZATION

The article is devoted to the research and evaluation of the current state of local budget revenues in the context of implemented budget decentralization reform. The purpose of the article is to study and evaluate the state of local budget revenues in the context of implemented budget decentralization reform. The author has studied the practice of forming tax revenues of local budgets and determined the role of taxes in the formation of the revenue part of local budgets. He has analyzed the structure of tax revenues and defined special features of their differentiation between budgets of different levels in the context of changes in budget and tax legislation under the conditions of budget decentralization.

Keywords: local budget, tax revenues, taxes, fees, budget decentralization, personal income tax, property tax.

Постановка проблеми. Забезпечення благами суспільства вимагає наявності у держави достатніх фінансових ресурсів як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Метою реформи децентралізації є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування, яка передбачає достатній обсяг власних дохідних (зокрема податкових) джерел та повноважень. Як показує практика розвинутих країн світу, власні фінансові ресурси на місцевому рівні мають формуватися головним чином за рахунок податкових надходжень від місцевого оподаткування. Достатні податкові доходи та повноваження дають можливість органам місцевої влади наповнювати місцеві бюджети, сприяти ефективному розвитку місцевого господарства тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Механізми формування податкових доходів місцевих бюджетів досліджувались у працях таких вітчизняних учених, як О. Кириленко [1, 2], Л. Кондусова, І. Нескорודה, І. Алексеєнко [3], І. Луніна [4], Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін [2], А. Пелехатий [5] та ін. Однак поряд із наявністю певної кількості досліджень у цій сфері практичні аспекти формування саме податкових надходжень місцевих бюджетів потребують подальших досліджень. Зазначене зумовлено і прийняттям значної кількості змін до Бюджетного та Податкового кодексів України.

Метою статті є дослідження та оцінка стану доходів місцевих бюджетів у контексті проведеної реформи бюджетної децентралізації.

Об'єктом дослідження є система податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Теоретичною і методологічною основою статті є фундаментальні положення сучасної економічної науки, праці вітчизняних та зарубіжних учених. У процесі дослідження застосовувались методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення та формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку країни місцеві бюджети традиційно формуються за рахунок податкових надходжень. За даними Державної казначейської служби України, до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2016 році надійшло 366,0 млрд. грн., що на 14,1%, або на 41,6 млрд. грн., більше за відповідний показник минулого року.

Без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло 170,6 млрд. грн., що на 50,2 млрд. грн., або на 41,7%, більше, ніж у 2015 році. Загалом річний план доходів, який був затверджений місцевими радами, виконано на 116,8%. Розглянемо показники виконання дохідної частини місцевих бюджетів України у 2014–2016 рр. (табл. 1).

У 2016 р. частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України становила 21,8%, що на 3,3 відсоткових пункти більше рівня минулого року. Як показують дані рисунку 1, відбулися зміни у структурі доходів за фондами бюджету.

Відзначимо, що деяких змін зазнала і сама структура доходів місцевих бюджетів у 2016 році. Це відбулося внаслідок збільшення частки податкових надходжень, що зумовлено зростанням таких видів податкових доходів, як податок на доходи фізичних осіб (на 0,7 відсоткових пунктів), місцеві податки і збори (на 1,0 відсотковий пункт), акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (на 0,4 відсоткових пунктів) та інших податкових надходжень (на 1,0 відсотковий пункт). Скоротилася частка неподаткових надходжень – на 4,5 відсоткових пункти, до 13,9% (рис 2).

За підсумками 2016 р. до місцевих бюджетів України надійшло 146,9 млрд. грн. податкових надходжень – це на 48,7 млрд. грн., або на 49,6%, більше, ніж у 2015 році. Рівень виконання планових надходжень податків становив 111,4% від річного плану. Аналізуючи перевиконання, відзначимо, що воно відбулося за всіма головними податковими джерелами наповнення місцевих бюджетів України:

- податком на прибуток підприємств – 125,3%;
- єдиним податком – 115,9%;
- рентною платою та платою за використання інших природних ресурсів – 112,0%;
- акцизним податком на роздрібний продаж підакцизних товарів – 110,9%;
- орендною платою за землю, що сплачується юридичними особами, – 109,0%;
- податком на доходи фізичних осіб – 108,5%.

Стосовно податку на доходи фізичних осіб, то, незважаючи на переспрямування його частки до Державного бюджету України, він стабільно продовжує зберігати позицію найголовнішого за обсягом джерела доходної частини місцевих бюджетів України: у 2016 р. – 46,3%. Надходження аналізованого податку у 2016 р. становили 79,0 млрд. грн., що на 24,1 млрд. грн., або на 43,8%, більше за відповідний показник 2015 року. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2012–2016 рр. зображена на рисунку 3.

Із 2015 р. в Україні запроваджено нове джерело надходжень до місцевих бюджетів – це акцизний податок на роздрібний продаж підакцизних товарів. Лише у 2016 р. з такого податкового джерела надійшло 11,6 млрд. грн., що на 3,9 млрд. грн., або на 51,3%, більше, ніж у минулому році. Частка досліджуваного податку у загальних надходженнях до місцевих бюджетів становить 6,7%. Це робить його одним із головних за обсягом податковим джерелом.

Важливою зміною в оподаткуванні було віднесення з 2015 р. до місцевих податків і зборів податків на майно, зокрема плати за землю. Це дало змогу місцевим податкам і зборам стати другим за обсягом податковим

джерелом наповнення місцевих бюджетів України. Частка таких податків і зборів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів України (з урахуванням податків на майно та єдиного податку) сягнула 24,8%, а сума – 42,3 млрд. грн. (рис. 4).

Головним за розміром джерелом місцевих податків у 2016 р. є платежі за використання земельних ресурсів (плата за землю). З такого джерела податкових надходжень надійшло 23,3 млрд. грн., а це на 57,3% більше за відповідний показник 2015 р. (рис. 5).

Суттєвий вплив на таке збільшення мало проведення грошової оцінки земельного фонду за нововведеними коефіцієнтами (зокрема, у м. Києві).

У 2016 р. продовжилася стійка тенденція до збільшення частки земельного податку за рахунок певного скорочення частки орендної плати за землю. Таке зменшення становило 7,3 відсоткового пункту і пов'язане із майже дворазовим збільшенням нарахувань земельного податку його платниками – юридичними особами.

Незважаючи на кризові явища в економіці України, стабільно продовжується зростання суми надходжень єдиного податку від суб'єктів малого підприємництва. Цей податок був одним із головних складників

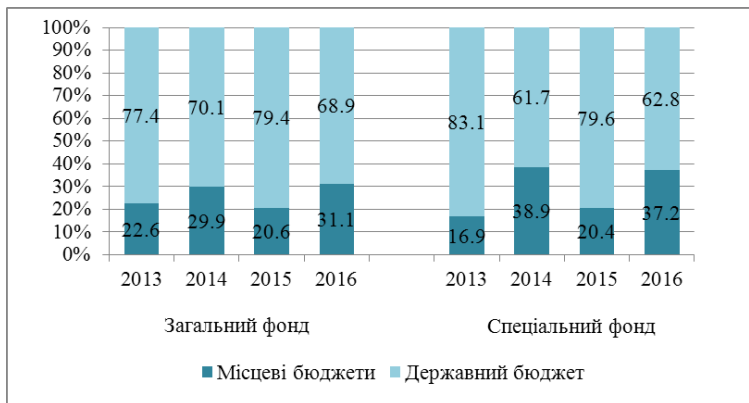

Рис. 1. Частки доходів у розрізі фондів державного та місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету за 2013–2016 роки

Джерело: побудовано автором на основі [6]

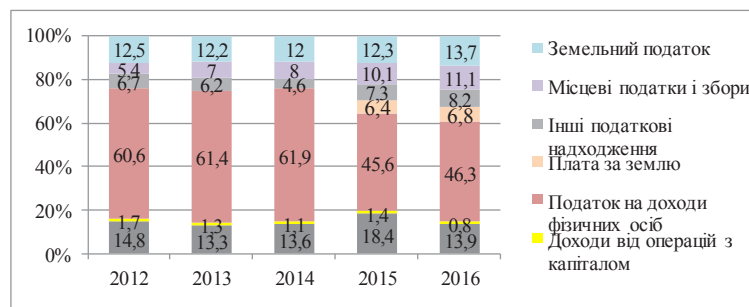

Рис. 2. Структура доходів місцевих бюджетів за 2012–2016 роки

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Таблиця 1

Надходження доходів до місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2014–2016 роки

Доходи	Факт за 2014 рік	Факт за 2015 рік	Факт за 2016 рік	Виконання планів, затверджених місцевими радами, %
Усього, млн. грн., у т. ч.:	101 087,6	120 461,7	170 645,4	116,8
– загальний фонд	80 230,1	101 574,7	146 648,3	110,7
– спеціальний фонд	20 857,5	18 887,0	23 997,1	175,0

Джерело: складено за [6]

місцевих податків і зборів. Його надходження становили у сумі 17,2 млрд. грн. у 2016 р., що на 56,0% більше за обсяги надходжень минулого року.

Таке зростання пояснюється збільшенням кількості платників податку – як фізичних, так і юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва.

Додатковою причиною зростання аналізованих надходжень стало включення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників (частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%). У попередні роки аналогом 4-ї групи єдиного податку був фіксований сільськогосподарський податок. У 2016 р. сільськогосподарські товаровиробники сплатили 3,5 млрд. грн. єдиного податку, що в 1,75 раза більше, ніж у 2015 році.

Висновки. Аналіз практичних аспектів формування податкових надходжень до місцевих бюджетів показав, що сьогодні місцеві органи влади отримали додаткові, але ще не достатні фінансові ресурси для організації ефективного управління соціально-економічним розвитком територій. Головним бюджетотворюючим податком залишається податок на доходи фізичних осіб, але його роль із кожним роком зменшується. Дослідження показало стійку тенденцію до зростання ролі місцевих податків і зборів та податку на майно.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку країни бюджетна децентралізація має на меті розширити дохідні джерела, зокрема податкові, з одночасним наданням нових і розширенням вже діючих прав органів місцевого самоврядування в частині самостійного регулювання розмірів податків та зборів. Однак, на наш погляд, законодавчі нововведення недостатньо фінансово забезпечують заплановану бюджетну децентралізацію. Зазначене пояснюється тим, що із передачею додаткових і розширенням уже діючих джерел бюджетних доходів за місцевими громадами закріплюється значний обсяг додаткових видаткових обов'язків: фінансування освіти, медицини, культури, дорожнього та житлово-комунального господарства. Негатив підсилюється збільшенням частки відрахувань до Державного бюджету України бюджетотворюючих місцевих платіжів, які раніше переважно залишалися на міс-

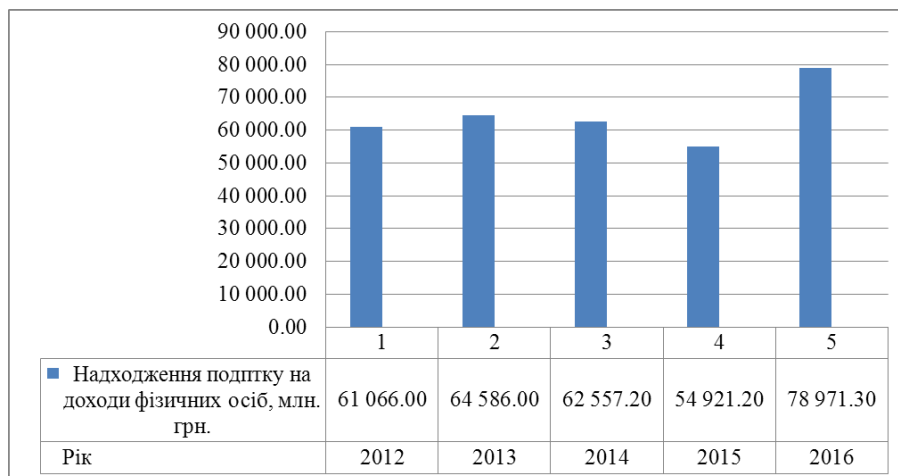

Рис. 3. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2012–2016 роках

Джерело: побудовано автором на основі [6]

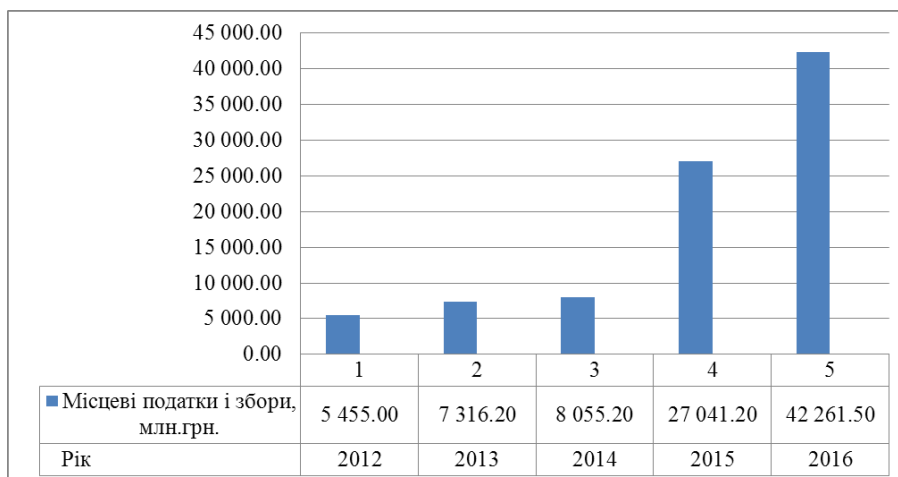

Рис. 4. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів за 2012–2016 роки

Джерело: побудовано автором на основі [6]

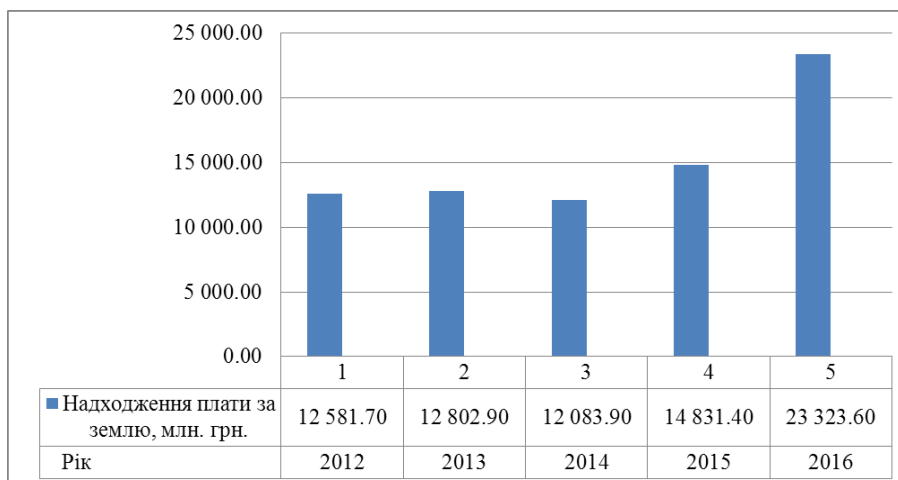

Рис. 5. Динаміка надходжень плати за землю у 2012–2016 роки

Джерело: побудовано автором на основі [6]

цевому рівні – це податок на доходи фізичних осіб, рентна плата за користування надрами.

Перспективи подальших досліджень спрямованні на дослідження напрямів розширення податкової бази місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: підручник / О.П. Кириленко. К.: Знання, 2006. 677 с.
2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади // Асоціація міст України. К., ТОВ ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. С. 396.
3. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія / Л.Ф. Кондусова, І.І. Нескорородева, І.І. Алексеєнко та ін. Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. 289 с.
4. Луніна І.О. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь / За ред. д. е. н. І.О. Луніної; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2016. 70 с.
5. Пелехатий А.О. Фінансова незалежність бюджетів об'єднаних територіальних громад: основні проблеми та шляхи їх подолання / А.О. Пелехатий // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. / НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ»; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2016. Вип. 4 (120). С. 126–130.
6. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [В.В. Зубенко., І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ – II) впровадження», USAID. К., 2017. 90 с.

УДК 336.71

Рац О.М.

*кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ КЛІЄНТІВ ЯК СКЛАДНИК МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КЛІЄНТСЬКОЮ БАЗОЮ БАНКУ

Статтю присвячено дослідженню напрямів удосконалення формування та розвитку клієнтської бази банку шляхом зростання рівня лояльності клієнтів банку в системі маркетингу відносин. Розглянуто підходи до сегментування клієнтської бази банку. Визначено основні напрями забезпечення лояльності клієнтів банку.

Ключові слова: клієнтська база банку, управління клієнтською базою банку, клієнт-центричність, сегментація клієнтської бази, лояльність клієнтів банку.

Рац О.М. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЛОЯЛЬНОСТИ КЛИЕНТОВ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ КЛИЕНТСКОЙ БАЗОЙ БАНКА

Статья посвящена исследованию путей совершенствования формирования и развития клиентской базы банка путем повышения уровня лояльности клиентов банка в системе маркетинга отношений. Рассмотрены подходы к сегментированию клиентской базы банка. Определены основные направления обеспечения лояльности клиентов банка.

Ключевые слова: клиентская база банка, управление клиентской базой банка, клиент-центричность, сегментация клиентской базы, лояльность клиентов банка.

Rats O.M. PROVIDING THE LOYALTY OF CLIENTS AS THE COMPOSITION OF THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF THE CLIENT BASE OF THE BANK

The article is devoted to the research of ways of improving the formation and development of the client base of the bank by increasing the loyalty level of the bank's customers in the system of relationship marketing. Approaches to segmenting the client base of the bank are considered. The main directions of ensuring the loyalty of the bank's customers are determined.

Keywords: client base of the bank, management of the client base of the bank, client-centricity, customer base segmentation, customer loyalty of the bank.

Постановка проблеми. Сьогодні кризові явища, які відбуваються в економіці України, здійснюють істотний вплив на вітчизняний банківський сектор. Негативні процеси в банківській системі, такі як неякісна структура активів, низька капіталізація, проблеми з ліквідністю, низька прибутковість, свідчать про незадовільний рівень ведення банківського бізнесу та початок структурних змін банківської системи. Зменшення кількості банків суттєво вплинуло на рівень лояльності клієнтів до фінансових установ, що загострило проблему залучення нових та збереження наявних споживачів банківських послуг. Банки впроваджують нові моделі та механізми управління маркетингом відносин для більш ефективного управління розвитком клієнтської бази. Відповідно до цього, питання пошуку найбільш дієвих методів залучення та забезпечення

зростання лояльності наявних клієнтів для українських банків є надзвичайно актуальними в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління клієнтською базою банку присвячено праці багатьох вітчизняних теоретиків і практиків, зокрема: Т.А. Васильєвої, Д.В. Завадської, В.В. Коваленко, С.М. Козьменка, Г.К. Куценко, В.Д. Сурова, І.О. Школьник [1–5] та ін. Проте, незважаючи на наявні розробки у сфері банківського менеджменту та маркетингу, питанням формування та розвитку клієнтської бази в сучасних умовах функціонування вітчизняних банківських установ приділено недостатньо уваги, що актуалізує подальший розвиток науково-методичних підходів до побудови та подальшого ефективного управління клієнтською базою банківських установ.